

ΕΝΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΧΑΝΕΤΑΙ

Καταστροφή της πολιτιστικής κληρονομιάς στην κατεχόμενη Κύπρο

Έρευνα/Κείμενα: Λεύκιος Ζαφειρίου, Κώστας Νικολαΐδης, Μίλτος Μιλτιάδου, Μαριάννα Μαμμίδου, Ευάγγελος Κουφουδάκης

Επιμελητής: Μίλτος Μιλτιάδου

Βοήθεια Επιμέλειας (Έκδοση 2012): Χλόη Φιλίππου, Μαρία Γεωργίου

Φωτογραφίες: Φωτογραφικό Αρχείο Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών
Φωτογραφικό Αρχείο Αρχαιολογικού Μουσείου Κύπρου

Σχεδιασμός: Νίκος Ιεροδιακόνου

Απαγορεύεται αυστηρά η πώληση ή οποιαδήποτε άλλη εμπορική εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους της παρούσας έκδοσης.

Επιτρέπεται η αναδημοσίευση αποσπασμάτων με την προϋπόθεση της αναφοράς στην πηγή.

Οι εκδόσεις του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών διατίθενται δωρεάν.

ΕΝΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΧΑΝΕΤΑΙ

Καταστροφή της πολιτιστικής κληρονομιάς στην κατεχόμενη Κύπρο

Λευκωσία 2012

ΚΥΠΡΟΣ

Χάρτης που απεικονίζει τη γραμμή κατάπαυσης του πυρός του 1974 του ΟΗΕ κατά μήκος της Κυπριακής Δημοκρατίας και των περιοχών που βρίσκονται υπό τη στρατιωτική κατοχή της Τουρκίας.

«Η καταστροφή της πολιτιστικής κληρονομιάς οποιουδήποτε λαού, σημαίνει την καταστροφή της πολιτιστικής κληρονομιάς ολόκληρης της ανθρωπότητας».

Προοίμιο της Διεθνούς Σύμβασης της Χάγης του 1954 για την Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς σε Περίπτωση Ένοπλης Σύρραξης.

«Ο πολιτικός και δημογραφικός ντε φάκτο διαχωρισμός που έχει επιβληθεί στην Κύπρο από το 1974 απειλεί όχι μόνο την ενότητα και ακεραιότητα ενός σύγχρονου κράτους, αλλά και την ακεραιότητα και συνέχεια του πολιτισμού χιλιάδων ετών ενός νησιού το οποίο αποτελεί το σταυροδρόμι του πολιτισμού της ανατολικής Μεσογείου».

Michael Jansen, *“Cyprus: The Loss of a Cultural Heritage”*
Modern Greek Studies Yearbook, University of Minnesota, Minneapolis, 1986

Εκκλησία Αποστόλου Βαρνάβα, Επαρχία Αμμοχώστου

Ένας πολιτισμός χάνεται

Η Κύπρος είναι το μεγαλύτερο νησί της Ανατολικής Μεσογείου. Βρίσκεται στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων, της Αφρικής, της Ασίας και της Ευρώπης. Αποτελεί σημείο επαφής μεγάλων πολιτισμών.

Με δεδομένη τη γεωγραφική θέση και την ιστορία της, η οποία ανάγεται στην Εποχή του Χαλκού, η Κύπρος διαθέτει μία τεράστια και εξαιρετικά πλούσια πολιτιστική κληρονομιά. Ωστόσο, η στρατηγική της θέση αποτέλεσε ταυτόχρονα ευλογία και κατάρα για το νησί και το λαό του: από τη μια, επέτρεψε την ανάπτυξη ενός μοναδικού πολιτιστικού πλούτου· από την άλλη, έχει αφήσει το νησί και το λαό του εκτεθειμένους σε επανειλημμένες επιδρομές.

Καθ' όλη τη διάρκεια της αρχαιότητας και του μεσαίωνα, σε αυτό το σταυροδρόμι άνθισαν σημαντικοί πολιτισμοί, μεταξύ των οποίων ο Ασσυριακός, ο Βυζαντινός, ο Αιγυπτιακός, ο Ελληνικός, ο Εβραϊκός, ο Μινωικός, ο Οθωμανικός, ο Περσικός, ο Φοινικικός και ο Ρωμαϊκός. Η επαφή και στενή επικοινωνία αυτών των πολιτισμών, και η αλληλεπίδραση τους, είχε ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη στην Κύπρο ενός λαμπρού πολιτισμού, έτσι ώστε το νησί να έχει καταστεί, στη σύγχρονη εποχή, ένα μεγάλο, πλωτό μουσείο.

Εκκλησία Αγίου Αντωνίου, Λεονάρισσο, επαρχία Αμμοχώστου

Ο φυσικός πλούτος και η στρατηγική θέση του νησιού καθόρισαν ουσιαστικά την πορεία της ιστορίας του - για χιλιάδες χρόνια, η Κύπρος έχει υποστεί εισβολές, κατακτήσεις και λεηλασίες από πανίσχυρες αυτοκρατορίες. Από τον 11^ο αιώνα π.Χ., όταν και διαμορφώθηκε ο κατεχοχήν ελληνικός της χαρακτήρας, έχει απολαύσει περιόδους ελευθερίας, αλλά για μεγάλες περιόδους έχει περάσει υπό την κυριαρχία των Ασσυρίων, των Αιγυπτίων, των Περσών, των Ρωμαίων, των Φράγκων, των Ενετών, των Οθωμανών και των Βρετανών.

Η τουρκική εισβολή του 1974 είναι ωστόσο άνευ προηγουμένου. Η Τουρκία πραγματοποίησε στρατιωτική εισβολή στο νησί και κατέλαβε σχεδόν το 40% του εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας- από τότε η Κύπρος παραμένει διαιρεμένη δια της βίας των όπλων. Η Τουρκία χρησιμοποίησε την κατοχή για να εφαρμόσει γεωγραφικό διαχωρισμό του πληθυσμού του νησιού στη βάση της εθνοτικής καταγωγής, εκδιώκοντας Ελληνοκύπριους από τις εστίες τους στις κατεχόμενες περιοχές και μεταφέροντας Τουρκοκύπριους στο κατεχόμενο τμήμα του νησιού.

Περισσότερο από το ένα τέταρτο του συνολικού πληθυσμού της Κύπρου ακόμα υποφέρει από το δράμα του ξεριζωμού – αυτοί οι άνθρωποι εμποδίζονται να ασκήσουν τα πιο ιερά και αναφαίρετα ανθρώπινα δικαιώματα: να ζουν στα δικά τους σπίτια, να καλλιεργούν τη δική τους γη, να εκκλησιάζονται στην εκκλησία του χωριού τους και να φροντίζουν τους οικογενειακούς τους τάφους. Επιπλέον, το κατοχικό καθεστώς εφαρμόζει μία πολιτική εισαγωγής και εγκατάστασης χιλιάδων εποίκων από την Τουρκία στις κατεχόμενες περιοχές, αλλοιώνοντας μ' αυτόν τον τρόπο τη δημογραφική δομή της Κύπρου.

Έτσι, για πρώτη φορά στην ιστορία της Κύπρου, ο λαός της Κύπρου έχει διαχωριστεί ντε φάκτο σε φυλετικά και θρησκευτικά ομοιογενείς γεωγραφικές περιοχές. Αυτό συνέβη κατά παράβαση μίας σειράς ψηφισμάτων που υιοθετήθηκαν από τη Γενική Συνέλευση και το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, από την Ευρωπαϊκή Ένωση και από άλλους διεθνείς οργανισμούς που καταδικάζουν την τουρκική εισβολή και υποστηρίζουν την ανεξαρτησία και εδαφική ακεραιότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Ο βίαιος διαχωρισμός που η Άγκυρα επέβαλε στην Κύπρο ενισχύθηκε το 1983 από τη «Μονομερή Ανακήρυξη Ανεξαρτησίας» από την τουρκοκυπριακή ηγεσία –με την υποκίνηση και την υποστήριξη της Τουρκίας– στο κατεχόμενο τμήμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, και με την εγκαθίδρυση της ούτω καλούμενης «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου». Η διεθνής κοινότητα καταδίκασε άμεσα και κατηγορηματικά την αποσχιστική αυτή ενέργεια, ενώ το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ κήρυξε την πράξη «νομικά άκυρη» και απαίτησε την ανάκληση της «Μονομερούς Ανακήρυξης Ανεξαρτησίας». Ως αποτέλεσμα, το παράνομο καθεστώς στην κατεχόμενη Κύπρο δεν έχει αναγνωριστεί από κανένα κράτος πλην της Τουρκίας, της κατοχικής δύναμης.

Εκκλησία Αγίου Αντωνίου, Λεονάρισσο, επαρχία Αμμοχώστου

Η Τουρκία έχει διαπράξει δύο τεράστια διεθνή εγκλήματα σε βάρος της Κύπρου. Έχει εισβάλει και διχοτομήσει ένα μικρό, αδύναμο αλλά σύγχρονο και ανεξάρτητο ευρωπαϊκό κράτος (από την 1^η Μαΐου 2004 η Κυπριακή Δημοκρατία αποτελεί μέλος της ΕΕ)· η Τουρκία επίσης έχει μεταβάλει το δημογραφικό χαρακτήρα του νησιού και έχει επιδοθεί στη συστηματική καταστροφή και εξάλειψη της πολιτιστικής κληρονομιάς των περιοχών που βρίσκονται υπό το στρατιωτικό της έλεγχο.

Συνεπώς, πέραν των ανθρωπιστικών, κοινωνικών, εθνολογικών και οικονομικών συνεπειών, η επιθετικότητα της Τουρκίας -εισβολή και κατοχή- επέφερε μία συστηματική, ευρείας κλίμακας πολιτιστική καταστροφή η οποία, δυστυχώς, είναι ανεπανόρθωτη.

Πρόκειται για μία από τις πιο τραγικές πτυχές του κυπριακού προβλήματος και αποτελεί επίσης ξεκάθαρη απόδειξη της αποφασιστικότητας της Άγκυρας να «τουρκοποιήσει» το κατεχόμενο τμήμα του νησιού και να διατηρήσει μία μόνιμη παρουσία στην Κύπρο.

Η κατοχική δύναμη και το υποτελές καθεστώς της, από το 1974 μέχρι σήμερα, εργάζονται μεθοδικά για να εξαφανίσουν οτιδήποτε ελληνικό και χριστιανικό από την κατεχόμενη Κύπρο. Ο Βρετανός δημοσιογράφος John Fielding, ο οποίος κατέγραψε για την τηλεόραση μεγάλο μέρος αυτής της πολιτιστικής καταστροφής δύο χρόνια μετά την τουρκική εισβολή στην Κύπρο, έγραψε ότι «οι βανδαλισμοί και βεβηλώσεις είναι

τόσο μεθοδικοί και τόσο εκτεταμένοι που ισοδυναμούν με θεσμοποιημένη εξάλειψη οτιδήποτε ιερού για έναν Έλληνα». ("The Rape of Northern Cyprus", *The Guardian*, 6 Μαΐου 1976).

Για τον λόγο αυτό, η Τουρκία έχει παρανόμως αλλάξει όλες τις ελληνικές ονομασίες περιοχών, πόλεων και χωριών και τις έχει αντικαταστήσει με τουρκικές. Η αλλαγή τοπωνυμίων πραγματοποιήθηκε κατά παράβαση του διεθνούς δικαίου, των ψηφισμάτων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για την Κύπρο και του ψηφίσματος Νο.16 της 3^{ης} Διεθνούς Διάσκεψης του ΟΗΕ του 1977 για την Κατοχύρωση Τοπωνυμίων. Σήμερα η ελληνική γλώσσα διατηρείται στην κατεχόμενη περιοχή μόνο σε πολύ λίγες διασωθείσες αρχαίες επιγραφές, σε οδικές επιγραφές στην περικλειστη πόλη της Αμμοχώστου, σε σπασμένες ταφόπλακες και σταυρούς σε κοιμητήρια και στα χείλη των λίγων εναπομεινάντων Ελληνοκυπρίων που είναι εγκλωβισμένοι στην περιοχή της Καρπασίας.

Νεολιθικοί οικισμοί, όπως αυτός στον Απόστολο Ανδρέα-Κάστρος (6^η χιλιετία π.Χ.), που βρίσκεται στο ανατολικότερο άκρο της Κύπρου, καταστρέφονται. Προϊστορικές και ιστορικές πόλεις, όπως η περίφημη περιοχή της Έγκωμης (γύρω στα 1400 π.Χ.) και οι αρχαίες πόλεις-κράτη Σαλαμίνα και Σόλοι, μένουν χωρίς φροντίδα, στο έλεος του χρόνου και των φυσικών στοιχείων.

Εκκλησία Αρχαγγέλου Μιχαήλ, Λευκόνοικο, επαρχία Αμμοχώστου

Κοιμητήριο Γαλούσσας, επαρχία Αμμοχώστου

Οι εκκλησίες έχουν υποστεί την πιο βίαιη και συστηματική βεβήλωση και καταστροφή. Περισσότερες από 500 εκκλησίες και μοναστήρια έχουν λεηλατηθεί ή καταστραφεί: περισσότερες από 15.000 εικόνες αγίων, αναρίθμητα ιερά λειτουργικά σκεύη, ευαγγέλια και άλλα αντικείμενα μεγάλης αξίας έχουν κυριολεκτικά εξαφανιστεί. Κάποιες λίγες εκκλησίες είχαν διαφορετική τύχη και έχουν μετατραπεί σε τζαμιά, μουσεία, χώρους διασκέδασης ή ακόμη και σε ξενοδοχεία, όπως η εκκλησία της Αγίας Αναστασίας στην Λάπηθο. Τουλάχιστον τρεις εκκλησίες έχουν μετατραπεί σε στρατόπεδα του τουρκικού στρατού (του Αγίου Χρυσσοστόμου στον Πενταδάκτυλο, της Παναγίας Αχειροποιήτου στον Καραβά και του Αγίου Παντελεήμονα στη Μύρτου). Θαυμάσιες βυζαντινές τοιχογραφίες και ψηφιδωτά σπάνιας καλλιτεχνικής και ιστορικής αξίας έχουν αφαιρεθεί από τοίχους εκκλησιών από Τούρκους λαθρεμπόρους και έχουν πουληθεί παράνομα στην Αμερική, την Ευρώπη και την Ιαπωνία. Πολλές βυζαντινές εκκλησίες έχουν υποστεί ανεπανόρθωτες ζημιές, και πολλά κοιμητήρια έχουν βεβηλωθεί ή καταστραφεί.

Το καλοκαίρι του 1974, δεκαεφτά ξένες και πέντε κυπριακές αρχαιολογικές αποστολές πραγματοποιούσαν ανασκαφές στην Κύπρο με την άδεια και τη συνεργασία των κυπριακών αρχών – από τότε, έχουν ανασταλεί όλες οι νόμιμες αρχαιολογικές ανασκαφές στην κατεχόμενη περιοχή. Συνεχίζονται ωστόσο οι παράνομες ανασκαφές, καθώς και το παράνομο εμπόριο αρχαιοτήτων, με τη συναίνεση τόσο των τουρκικών δυνάμεων κατοχής όσο και της τουρκοκυπριακής ηγεσίας.

Η συνεχιζόμενη εκστρατεία για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου και η απροθυμία της Τουρκίας να συνεργαστεί με τον Εκπαιδευτικό, Επιστημονικό και Πολιτιστικό Οργανισμό του ΟΗΕ (ΟΥΝΕΣΚΟ) και με άλλους διεθνείς θεσμούς για να προστατευτεί η πολιτιστική κληρονομιά της Κύπρου, αποτελούν ακόμη ένα παράδειγμα της προμελετημένης πολιτικής της Τουρκίας που αποσκοπεί στην εξάλειψη της ιστορικής ελληνοκυπριακής και χριστιανικής παρουσίας στην κατεχόμενη Κύπρο.

Διεθνής Καταδίκη

Εν όψει αυτών των ανησυχητικών εξελίξεων, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, σε ψήφισμά του της 10^{ης} Μαρτίου 1988, «...επισημαίνει ότι η πολιτιστική κληρονομιά κάθε λαού πρέπει να διαφυλάσσεται και καταδικάζει τη συστηματική πολιτική εξάλειψης του παρελθόντος και του ελληνικού και χριστιανικού πολιτισμού που ακολουθεί η Τουρκία στο κατεχόμενο από τα στρατεύματά της τμήμα της Κύπρου, όσον αφορά τόσο την επιβολή τοπωνυμίων όσο και την εξαφάνιση ή μετατροπή της πολιτιστικής κληρονομιάς του νησιού...»

Ο τουρκικός στρατός κατοχής συνεχίζει να ασκεί πλήρη στρατιωτικό, οικονομικό και πολιτικό έλεγχο στο κατεχόμενο βόρειο τμήμα του νησιού, παρεμποδίζοντας την κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας να συντηρήσει και να προστατεύσει τους αρχαιολογικούς χώρους - παρεμποδίζει ακόμη και την ΟΥΝΕΣΚΟ να φροντίσει αρχαιολογικά μνημεία της προϊστορικής και ιστορικής αρχαιότητας, καθώς και βυζαντινούς και άλλους πολιτιστικούς θησαυρούς, ώστε να τους αποκαταστήσει στον βαθμό που αυτό είναι δυνατόν.

Με την πάροδο του χρόνου η κατάσταση επιδεινώνεται, χωρίς να διαφαίνεται κάποιο τέλος σ' αυτήν την πολιτιστική καταστροφή. Πολλοί άνθρωποι έχουν υψώσει τη φωνή τους ενάντια σ' αυτό το πολιτιστικό έγκλημα της Τουρκίας κατά της Κύπρου. Μεταξύ αυτών των φωνών είναι και εκείνη του θαρραλέου Τουρκοκύπριου δημοσιογράφου Mehmet Yasin, ο οποίος κατέγραψε την τραγωδία σε μία σειρά συγκινητικών άρθρων στο περιοδικό *Olay*, τον Απρίλιο του 1982. Ο Γιασίν προειδοποίησε ότι «η Κύπρος αποξενώνεται από τον εαυτό της· η ιστορική, περιβαλλοντική, κοινωνική και πολιτιστική διάρθρωσή της καταστρέφεται...» μέσω της εφαρμοζόμενης από την Τουρκία πολιτικής της πολιτιστικής εξάλειψης. Όπως επισημαίνει ο δημοσιογράφος και συγγραφέας Christopher Hitchens, η «εύγλωττη μαρτυρία» του Yasin για τις εκτεταμένες βεβηλώσεις στην τουρκοκρατούμενη Κύπρο «τρομοκράτησε αρχαιολόγους και αρχαιολογούς που προσπαθούσαν να ανακαλύψουν τι είχε συμβεί στην κυπριακή κληρονομιά... Για έναν εραστή του νησιού το να διαβάσει τα άρθρα του ("Perishing Cyprus") αποτελεί μία πολύ επώδυνη εμπειρία». (*Hostage to History: From the Ottomans to Kissinger, Third Edition*, London and New York: Verso, 1997). Προσθέτει ο Hitchens:

Ίσως τίποτε δεν αντικατοπτρίζει την πραγματική φύση της τουρκικής εισβολής και κατοχής καλύτερα από τη λεηλασία της βόρειας Κύπρου. Δεν ήταν μόνο τα αρχικά αποβατικά κύματα που έδωσαν το σύνθημα για εκτεταμένη λαφυραγώγηση, εμπρησμούς και βανδαλισμούς, με τα οποία πολλοί Τούρκοι πανηγύρισαν φρενιασμένοι τη νέα επικράτησή τους καταστρέφοντας χριστιανικά και ελληνικά μνημεία· αλλά επίσης, η κατοχή που επακολούθησε έχει εφαρμόσει μία πολιτική εξάλειψης... Υπάρχει κάτι ανυπόφορο όσο στοχάζεται κανείς αυτή τη διαδικασία, γνωρίζοντας ότι η μορφή και οι παραδόσεις της Κύπρου βεβηλώνονται ανεπανόρθωτα. Αλλά τα τεκμήρια για αυτό είναι συντριπτικά, και συνιστούν μία ακόμη απόδειξη ότι το τουρκικό πλάνο για το νησί είναι έτσι σχεδιασμένο ώστε να είναι μη αναστρέψιμο.

Πιο πρόσφατα, η Michael Jansen έγραψε: «η διαδικασία απογύμνωσης του βορρά από την κληρονομιά του μπορεί να χαρακτηριστεί ως "πολιτιστική γενοκτονία" που επηρεάζει όλους τους Κύπριους –Ελληνες, Τούρκους, Αρμενίους και Μαρωνίτες– για πάντα». (*War and Cultural Heritage: Cyprus after the 1974 Turkish Invasion*, Third Printing. Minneapolis: Modern Greek Studies, University of Minnesota, 2010).

Από τον αρχαιολογικό χώρο των Σόλων, περιοχή Μόρφου

Το καλοκαίρι του 2009, η Αμερικανική Επιτροπή Ελσίνκι (Επιτροπή για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη) διεξήγαγε ακροάσεις στην Ουάσινγκτον με θέμα «Η Κυπριακή Θρησκευτική Πολιτιστική Κληρονομιά σε Κίνδυνο». Την ίδια περίοδο δόθηκε στη δημοσιότητα μία καλά τεκμηριωμένη έκθεση για το Κογκρέσο των ΗΠΑ σχετικά με την κατάσταση της πολιτιστικής και θρησκευτικής κληρονομιάς στην κατεχόμενη Κύπρο, στην οποία επισημαίνεται ότι η κληρονομιά αυτή βρισκόταν πράγματι «σε κίνδυνο». Η έκθεση της Νομικής Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου, με τίτλο «Καταστροφή της Πολιτιστικής Περιουσίας στο Βόρειο Τμήμα της Κύπρου και Παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου», δηλώνει επίσης ότι «σύμφωνα με τη συμβατική και καθιερωμένη νομοθεσία, η Τουρκία, ως δύναμη κατοχής, φέρει ευθύνη για ενέργειες κατά της πολιτιστικής περιουσίας».

Στις 28 Σεπτεμβρίου 2010, η Βουλή των Αντιπροσώπων των ΗΠΑ (Ψήφισμα 1631) έκανε έκκληση για προστασία θρησκευτικών χώρων και τεχνουργημάτων από και σε περιοχές της βόρειας Κύπρου που βρίσκονται υπό την κατοχή της Τουρκίας καθώς και για γενικότερο σεβασμό της θρησκευτικής ελευθερίας. Το ψήφισμα ειδικότερα «Παροτρύνει τον ΟΑΣΕ να ασκήσει πιέσεις προς την κυβέρνηση της Τουρκίας να τηρήσει τις διεθνείς της δεσμεύσεις προτρέποντάς την να εργαστεί για την ανάκτηση και αποκατάσταση όλων των απολεσθέντων τεχνουργημάτων, να σταματήσει αμέσως την καταστροφή ιερών χώρων, τη διεξαγωγή παράνομων αρχαιολογικών ανασκαφών, καθώς και την παράνομη εμπορία εικόνων και αρχαιοτήτων, να επιτρέψει την κατάλληλη συντήρηση και αναδόμηση των κατεστραμμένων θρησκευτικών μνημείων και να τερματίσει αμέσως κάθε περιορισμό στην ελευθερία της θρησκείας για τους εγκλωβισμένους Κύπριους».

Αυτά είναι μόνο λίγα παραδείγματα της παγκόσμιας αντίδρασης απέναντι στον πόλεμο της Τουρκίας κατά της πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου.

Η επίσημη αντίδραση

Η Κύπρος βρίσκεται στο σταυροδρόμι των πολιτισμών στην ανατολική Μεσόγειο. Η καταγεγραμμένη ιστορία της 11.000 και πλέον ετών θεωρείται κομβικής σημασίας στην ιστορία της ευρωπαϊκής τέχνης και πολιτισμού. Η συστηματική και προμελετημένη καταστροφή και εξάλειψη της ελληνοκυπριακής πολιτιστικής κληρονομιάς είναι η τελευταία πινελιά στην τουρκική πολιτική εθνοκάθαρσης και εποίκισμού της κατεχόμενης Κύπρου. Πρόκειται για μία τραγική και μη αναστρέψιμη συνέπεια της τουρκικής εισβολής. Η Τουρκία παραβιάζει το διεθνές δίκαιο καθώς και σημαντικές διεθνείς συνθήκες που η ίδια υπέγραψε και επικύρωσε, όπως τη Σύμβαση της ΟΥΝΕΣΚΟ για την Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς σε Περίπτωση Ένοπλης Σύρραξης του 1954, την Τέταρτη Σύμβαση της Γενεύης του 1949, και τη Σύμβαση της ΟΥΝΕΣΚΟ για την Παράνομη Εισαγωγή, Εξαγωγή και Μεταβίβαση Ιδιοκτησίας Πολιτιστικής Περιουσίας του 1970.

Σε μία προσπάθεια να περιορίσει την καταστροφή της πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου, η κυβέρνηση της Δημοκρατίας μαζί με την Εκκλησία της Κύπρου έχουν επεκτείνει τη συνεργασία τους με ξένα μουσεία και οίκους δημοπρασιών για να εντοπίζουν και να επιδιώκουν την επιστροφή κλεμμένων ιστορικών και θρησκευτικών τεχνουργημάτων. Σε συνεργασία με κυπριακά ιδρύματα έχουν επίσης διαθέσει μεγάλα χρηματικά ποσά για την ανάκτηση τέτοιων αντικειμένων από τη διεθνή αγορά. Επιπρόσθετα, έχουν γίνει συμφωνίες για την προσωρινή διασφάλιση τέτοιων αντικειμένων στο εξωτερικό, όπως στην περίπτωση του Ιδρύματος Μένιλ του Χιούστον.

Μέρος της πολυδάπανης και μακροχρόνιας διαδικασίας ανάκτησης αφορά την απόδειξη της κυριότητας ενώπιον ξένων δικαστηρίων. Ωστόσο, αυτό συχνά καθίσταται δύσκολο, διότι λόγω της αδυναμίας πρόσβασης σε αρχεία και εγκαταστάσεις στην κατεχόμενη Κύπρο, οι κυπριακές αρχές αναγκάζονται να βασιστούν μόνο σε φωτογραφική μαρτυρία για αναγνώριση κλεμμένων αντικειμένων. Η Εκκλησία της Κύπρου έχει επίσης προσφύγει σε ξένα δικαστήρια για να ανακτήσει λεηλατημένα θρησκευτικά αντικείμενα. Η υπόθεση των ψηφιδωτών της Κανακαριάς στο Περιφερειακό Δικαστήριο της Νότιας Περιφέρειας της Ιντιάνα στην Ινδιανάπολη των Ηνωμένων Πολιτειών αποτελεί ένα τέτοιο παράδειγμα, το οποίο μάλιστα δημιουργεί και σχετικό προηγούμενο. Η κυβέρνηση της Κύπρου έχει επίσης συνάψει διάφορες διμερείς συμφωνίες με ξένες κυβερνήσεις με σκοπό την προστασία της αρχαιολογικής και πολιτιστικής κληρονομιάς του νησιού. Ένα πρόσφατο τέτοιο παράδειγμα είναι το Μνημόνιο Συναντίληψης «για την Προστασία της Αρχαιολογικής και Εθνολογικής Κληρονομιάς της Κύπρου» που υπογράφηκε μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και της Κυπριακής Δημοκρατίας το 2002 και παρατάθηκε, με αναθεωρήσεις, για άλλα πέντε χρόνια τον Ιούλιο του 2007 (και ξανά το 2012).

Το μικρό αυτό εγχειρίδιο προσφέρει μονάχα ένα πολύ γενικό περίγραμμα της μεθοδικής, συστηματικής και πολύμορφης καταστροφής της πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου από την Τουρκία. Η Κυβέρνηση και η Εκκλησία της Κύπρου συνεχίζουν να καταβάλλουν τεράστιες προσπάθειες ώστε να τεθεί ένα τέλος σ' αυτήν την «πολιτιστική γενοκτονία» και να επαναπατριστούν οι κλεμμένοι θησαυροί του νησιού. Ο αγώνας ωστόσο είναι σκληρός, ιδίως επειδή η Τουρκία, η χώρα που εισέβαλε και κατέχει μέρος της Κύπρου, αγνοεί συστηματικά ακόμη και τις σχετικές διεθνείς συμβάσεις που η ίδια έχει επικυρώσει.

Μοναστήρια - Εκκλησίες

Αρμενομονάσκητρο (Μοναστήρι Σουρπ Μαγκάρ)

Το μοναστήρι Σουρπ Μαγκάρ (Άγιος Μακάριος) είναι το μοναδικό αρμενικό μοναστήρι στην Κύπρο και ο πιο σημαντικός αρμενικός εκκλησιαστικός χώρος στο νησί. Χτισμένο σε πλαγιά λόφου στην οροσειρά του Πενταδακτύλου, στην περιοχή Χαλεύκας, και αρχικά κτισμένο από Κόπτες ήταν αφιερωμένο στον Κόπτη ερημίτη Άγιο Μακάριο της Αλεξάνδρειας (309-404 μ.Χ.).

Μέχρι το 1974, τα Σαββατοκύριακα και τις γιορτές, το μοναστήρι έσφυζε από ζωή, ιδιαίτερα στις μέρες εορτασμού του Αγίου Μακαρίου τον Δεκέμβριο και την πρώτη Κυριακή του Μαΐου. Το μοναστήρι αποτελούσε επίσης θρησκευτικό και αρχαιολογικό μνημείο που προσέλκυε πολλούς ντόπιους και ξένους επισκέπτες.

Πολλοί τόμοι χειρογράφων μεγάλης ιστορικής και θρησκευτικής αξίας γράφτηκαν στο μοναστήρι και φυλάσσονταν εκεί. Μόνο 56 από τα χειρόγραφα διασώθηκαν από την τουρκική εισβολή, επειδή φυλάσσονταν στο Καθολικό του Μεγάλου Οίκου της Κιλικίας, στο Αντηλιάς του Λιβάνου.

Λόγω της τουρκικής εισβολής και της εγκατάλειψης του μοναστηριού, σήμερα είναι ερειπωμένο, ενώ έχουν καταρρεύσει και τμήματα της τοιχοδομής και οροφής του.

Ιερά Μονή Προφήτη Ηλία των Μαρωνιτών Μοναχών

Η Ιερά Μονή του Προφήτη Ηλία, η οποία βρίσκεται κοντά στο χωριό Αγία Μαρίνα Σκυλλούρας στην επαρχία Λευκωσίας, διαδραμάτισε πολύ σημαντικό ρόλο στη διατήρηση της μαρωνίτικης κοινότητας της Κύπρου. Οι Μαρωνίτες μοναχοί που εκδιώχθηκαν από τους Οθωμανούς επέστρεψαν στην Κύπρο το 1673 και εγκαταστάθηκαν στο μαρωνίτικο χωριό Μετόχι, το οποίο σήμερα δεν υπάρχει. Στους μοναχούς παραχωρήθηκε η εκκλησία του Προφήτη Ηλία, την οποία οι κάτοικοι του χωριού είχαν αναγείρει το 1508 μ.Χ. Το μοναστήρι, το οποίο κτίστηκε το 1735, σταδιακά εξελίχθηκε σε συγκρότημα κτηρίων - το κάτω μοναστήρι με την αρχαία εκκλησία, το πάνω μοναστήρι και οκτώ οικίες. Το μοναστήρι αποτέλεσε τον «φάρο» της θρησκείας και του πολιτισμού των Μαρωνιτών για σχεδόν δύο αιώνες. Αποτέλεσε, επίσης, φιλανθρωπικό κέντρο, όχι μόνο για τους Μαρωνίτες αλλά και για τους Ελληνοκύπριους και τους Τουρκοκύπριους.

Κατά τη δεύτερη φάση της τουρκικής εισβολής του 1974, η Μονή του Προφήτη Ηλία βομβαρδίστηκε άγρια από την τουρκική αεροπορία· έπιασε φωτιά και υπέστη σοβαρές ζημιές. Η Εκκλησία και η Μονή στη συνέχεια λεηλατήθηκαν και βεβηλώθηκαν. Ότι απέμεινε από το συγκρότημα χρησιμοποιείται τώρα ως στάβλος για ζώα.

Μονή του Αντιφωνητή

Το βυζαντινό αυτό μοναστήρι βρίσκεται στο χωριό Καλογραία, στην επαρχία Κερύνειας. Η εκκλησία του, η οποία κτίστηκε στο τέλος του 12^{ου} αιώνα, είναι η μοναδική καλοδιατηρημένη οκτάγωνη εκκλησία στην Κύπρο. Ολόκληρο το εσωτερικό του ναού εικονογραφήθηκε με εξαιρετικής τέχνης τοιχογραφίες κατά το 12^ο και το 15^ο αιώνα.

Τούρκοι αρχαιοκάπηλοι κατέστρεψαν τις κεφαλές των δύο Αρχαγγέλων στην αφίδα του ναού. Έκοψαν σε κομμάτια τις παραστάσεις της Ημέρας της Κρίσεως και της Ρίζας του Ιεσσαί και τις αφαίρεσαν από τους τοίχους, καταστρέφοντας μεγάλα τμήματά τους. Εξήντα κομμάτια αυτών των τοιχογραφιών βρέθηκαν στο Μόναχο – μερικά από αυτά επαναπατρίστηκαν στην Κύπρο τον Δεκέμβριο του 1997. Τα υπόλοιπα βρέθηκαν από την αστυνομία του Μονάχου στην κατοχή του Aydin Dikmen, ενός Τούρκου αρχαιοκάπηλου, επίσης το 1997.

Έχουν επίσης αφαιρεθεί και άλλες τοιχογραφίες από την εκκλησία, μαζί με φορητές εικόνες, που βρέθηκαν στην Ολλανδία.

Παναγία της Κανακαριάς

Αυτή η μικρή φωτογραφία απεικονίζει ό,τι έχει απομείνει από το εξαιρετικής ομορφιάς ψηφιδωτό του πρώτου μισού του 6^{ου} αιώνα, της εποχής του Βυζαντινού αυτοκράτορα Ιουστινιανού, στην εκκλησία της Παναγίας της Κανακαριάς στη Λυθράγκωμη της Καρπασίας.

Η καταστροφή είναι επίσης εμφανής και στην τοιχογραφία που βρίσκεται εξωτερικά στο υπέρθυρο της εκκλησίας. Η φθορά της τοιχογραφίας εξαιτίας της εγκατάλειψης θα είναι ανεπανόρθωτη αν δεν γίνει σύντομα συντήρησή της. Το ίδιο ισχύει και για τις τοιχογραφίες στο εσωτερικό της εκκλησίας.

Η Εκκλησία της Κύπρου προσέφυγε στο Περιφερειακό Δικαστήριο της Ιντιάνα στην Ινδιανάπολη των Ηνωμένων Πολιτειών διεκδικώντας την επιστροφή των βυζαντινών ψηφιδωτών που λεηλατήθηκαν από την εκκλησία της Κανακαριάς. Τα ψηφιδωτά είχαν αφαιρεθεί από Τούρκους λαθρέμπορους και είχαν πουληθεί σε μια Αμερικανίδα έμπορο τέχνης για 1,2 εκατομμύρια δολάρια. Σε μία απόφαση η οποία μάλιστα αποτελεί και σημαντικό δεδικασμένο για την προστασία της ιδιοκτησίας πολιτιστικής περιουσίας, το Δικαστήριο, στις 3 Αυγούστου 1989, διέταξε την επιστροφή των λεηλατημένων ψηφιδωτών στον νόμιμο ιδιοκτήτη τους, την Εκκλησία της Κύπρου· η απόφαση αυτή επικυρώθηκε από το Εφετείο της Έβδομης Περιφέρειας των Ηνωμένων Πολιτειών στις 24 Οκτωβρίου 1990.

Στην έκδοση της απόφασης του Αμερικανικού Εφετείου για την επιστροφή των ψηφιδωτών στην Εκκλησία της Κύπρου, ο Πρόεδρος του Εφετείου, Δικαστής Bauer, περιέλαβε ένα απόσπασμα από το ποίημα του Λόρδου Βύρωνα «Η πολιορκία της Κορίνθου», το οποίο περιγράφει την καταστροφή της πόλης το 1715. Αναφερόμενος στην περίπτωση της Κύπρου, ο δικαστής έγραψε τα εξής:

Ο Λόρδος Βύρωνα, γράφοντας εδώ για την τουρκική εισβολή στην Κόρινθο το 1715, θα μπορούσε κάλλιστα να περιγράψει τις πολλές εκκλησίες και τα μνημεία που σήμερα είναι ερειπωμένα στην Κύπρο... Όπως θρηνεί το ποίημα του Βύρωνα, ο πόλεμος μπορεί να μετατρέψει τους μεγαλύτερους και πλέον ιερούς ναούς μας σε απλά «πέτρινα θραύσματα». Μόνο οι χειρότεροι των παλιανθρώπων προσπαθούν να αποκομίσουν προσωπικό όφελος από αυτή τη συλλογική απώλεια. Αυτοί που λεηλάτησαν τις εκκλησίες και τα μνημεία της πληγωμένης από τον πόλεμο Κύπρου, που μετέφεραν τα κειμήλιά τους μακριά, και που τώρα κάνουν λαθρεμπόριο πουλώντας τα για μεγάλα ποσά, είναι απλώς τέτοιοι παλιάνθρωποι.

Αυτά τα θαυμάσια ανεκτίμητης αξίας ψηφιδωτά της Κανακαριάς επαναπατρίστηκαν το 1991 και τώρα εκτίθενται στο Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄ στη Λευκωσία ενώ αναμένουν την απελευθέρωση από την τουρκική κατοχή του ναού στον οποίο ανήκουν.

«Η Οδύσσεια -από την κλοπή μέχρι την ανακάλυψη- των ψηφιδωτών της Κανακαριάς, ενός σημαντικού τμήματος της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς», γράφει ο Γερμανός βυζαντινολόγος Δρ. Klaus Gallas, «δυστυχώς δεν είναι μία μεμονωμένη περίπτωση. Είναι ένα τρομακτικό παράδειγμα των εκατοντάδων, ακόμα και χιλιάδων, καλλιτεχνημάτων που έχουν εξαφανιστεί και που πολύ σπάνια εντοπίζονται στη διεθνή αγορά έργων τέχνης». (Frankfurter Allgemeine Magazin, 30 Μαρτίου 1990).

Ναός του Αγίου Θεμωνιανού

Πρόκειται για βυζαντινό ναό του 13^{ου} αιώνα, μονόκλιτο με τρούλο, έξω από την τουρκοκρατούμενη κωμόπολη Λύση της επαρχίας Αμμοχώστου. Οι περίφημες τοιχογραφίες του ναού απεικονίζουν τον Χριστό Παντοκράτορα και την Παρθένο, με τα χέρια της υψωμένα σε προσευχή, ανάμεσα στους Αρχαγγέλους Γαβριήλ και Μιχαήλ. Οι τοιχογραφίες κλάπηκαν από το ναό τα πρώτα χρόνια της τουρκικής κατοχής, 1974-1983, από τον Τούρκο αρχαιοκάπηλο Aydin Dikmen, ο οποίος τις μετέφερε λαθραία στη Γερμανία.

Οι τοιχογραφίες αγοράστηκαν το 1985 από το Ίδρυμα Μενίλ του Χιούστον, Τέξας, ως τμήμα της συλλογής της Dominique de Menil, της Αμερικανίδας προστάτιδας των τεχνών και διακεκριμένης συλλέκτριας. Η κυρία de Menil διέσωσε τις τοιχογραφίες από τη μαύρη αγορά του Μονάχου για λογαριασμό της Εκκλησίας της Κύπρου.

Το Ίδρυμα Μενίλ κράτησε τις τοιχογραφίες με μία συμφωνία πολυετούς δανεισμού με την Εκκλησία της Κύπρου. Η Dominique de Menil αποκατέστησε τις τοιχογραφίες και τις εξέθεσε σε ένα ειδικά σχεδιασμένο και χτισμένο βυζαντινό παρεκκλήσι. Εκατοντάδες χιλιάδες φιλότεχνοι και πιστοί επισκέφθηκαν το παρεκκλήσι μέχρι τις 4 Μαρτίου 2012, την τελευταία μέρα που οι τοιχογραφίες εκτίθονταν στο Ίδρυμα Μενίλ. Αργότερα τον ίδιο μήνα οι τοιχογραφίες επιστράφηκαν στην Κύπρο. Προς το παρόν εκτίθενται στο Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' στη Λευκωσία.

Ναός του Αγίου Προκοπίου

Ο Άγιος Προκόπιος, βυζαντινός ναός του 11^{ου} ή 12^{ου} αιώνα στο χωριό Σύγκραση της επαρχίας Αμμοχώστου, ανήκει στον ρυθμό του εγγεγραμμένου σταυροειδούς με τρούλο. Η εκκλησία αυτή βεβηλώθηκε μετά το 1974 από τις τουρκικές κατοχικές δυνάμεις. Το εικονοστάσιο καταστράφηκε και οι φορητές εικόνες κλάπηκαν. Η καταστροφή των ανεκτίμητης αξίας εικόνων της είναι τραγική. Σήμερα η εκκλησία είναι καταφύγιο πουλιών.

Αρχαιολογικοί Χώροι

Σαλαμίνα

Τα εντοιχία ψηφιδωτά στη Σαλαμίνα (τέλος 3^{ου}, αρχές 4^{ου} αιώνα μ.Χ.) έχουν υποστεί μεγάλες φθορές τόσο από προσπάθειες αφαίρεσής τους όσο και από εγκατάλειψη. Η καταστροφή είναι πολύ μεγάλη στο ψηφιδωτό της αψίδας του νότιου τμήματος των Λουτρών του Γυμνασίου, όπως φαίνεται και στις δύο φωτογραφίες. Το ψηφιδωτό απεικόνιζε τον θεό Ευρώτα καθισμένο να ακουμπά πάνω σε υδρία.

Η καταστροφή του Ευρώτα και της υδρίας επηρεάζει το μεγαλύτερο τμήμα του ψηφιδωτού. Ουσιαστικά ολόκληρο το σώμα του ποτάμιου θεού και η αναποδογυρισμένη υδρία δεν υπάρχουν πια, ούτε και ο διάκοσμος που πλαισίωνε την αναπαράσταση της Λήδας και του Κύκνου - παραμένει μόνο ένα μέρος της φτερούγας του Κύκνου.

1. Η φωτογραφία τραβήχτηκε πριν από την εισβολή της Τουρκίας στην Κύπρο το 1974.
2. Η φωτογραφία τραβήχτηκε τον Αύγουστο του 2005.

Βασιλικοί Τάφοι - Σαλαμίνα

Οι οκτώ αυτοί τάφοι βρίσκονται στη νεκρόπολη κοντά στην αρχαία πόλη της Σαλαμίνας. Είναι κτιστοί τάφοι του 8^{ου} π.Χ. αιώνα (Κυπρο-Αρχαϊκή περίοδος). Οι τάφοι ανακαλύφθηκαν από τον αρχαιολόγο Βάσο Καραγιώργη, ο οποίος διεξήγαγε ανασκαφές στην περιοχή από το 1962 μέχρι το 1973.

Ο πλέον σημαντικός είναι ο τάφος 79, στον οποίο βρέθηκαν, εκτός από σκελετούς αλόγων, ένας θαυμάσιος χάλκινος λέβητας, τέσσερις θρόνοι, ένα κρεβάτι και άλλα σημαντικά έργα τέχνης. Οι τάφοι έχουν υποστεί μεγάλη φθορά εξαιτίας της πλήρους παραμέλησής τους μετά την τουρκική εισβολή του 1974.

Έγκωμη

Η Έγκωμη, η οποία άκμασε τον 14^ο και 13^ο αιώνα π.Χ., είναι ένα από τα σημαντικότερα κέντρα της προϊστορικής Κύπρου. Η χωροταξική διαρρύθμιση της πόλης μπορεί να διακριθεί με δυσκολία, καθώς οι δρόμοι που την διέσχιζαν οριζόντια και κάθετα έχουν εξαφανιστεί. Μετά από 26 χρόνια ανασκαφών από τον Κύπριο αρχαιολόγο Πορφύριο Δίκαιο (1904-1971) και στη συνέχεια από μία γαλλική αρχαιολογική αποστολή, ο χώρος έχει εγκαταλειφθεί εντελώς μετά την τουρκική εισβολή του 1974. Ευτυχώς, τα εξαιρετικά ευρήματα από τις ανασκαφές –πήλινες πινακίδες με κυπρομινωική γραφή, χάλκινα αγάλματα του γενειοφόρου θεού και του κερασοφόρου θεού, αντικείμενα από χρυσό, κτλ.– έχουν διασωθεί και εκτίθενται στο Κυπριακό Μουσείο, στο Λούβρο, στο Βρετανικό Μουσείο και αλλού.

Στο ποίημα του «Έγκωμη» από την ποιητική συλλογή *Ημερολόγιο Καταστρώματος Γ'*, ο Έλληνας ποιητής Γιώργος Σεφέρης (του απονεμήθηκε το Βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας το 1963) αναφέρεται στην πόλη κατά την περίοδο ανασκαφών:

Ήταν μια πολιτεία παλιά· τείχια, δρόμοι και σπίτια
ξεχώριζαν...

1. Ο αρχαιολογικός χώρος πριν από την τουρκική εισβολή στην Κύπρο το 1974.
2. Ο αρχαιολογικός χώρος στην τωρινή του κατάσταση.

Κοιμητήρια

Ακόμη και τα κοιμητήρια στην κατεχόμενη Κύπρο έγιναν στόχος της καταστροφικής μανίας των Τούρκων εισβολέων και των συνεργατών τους.

Ο Βρετανός δημοσιογράφος John Fielding ανέφερε (*The Guardian*, 6 Μαΐου 1976) ότι αυτός και το τηλεοπτικό συνεργείο του είχαν επισκεφθεί 26 χωριά στην κατεχόμενη Κύπρο όπου παλαιότερα ζούσαν Ελληνοκύπριοι και δεν βρήκαν ούτε ένα κοιμητήριο που να μην είχε βεβηλωθεί.

Σε μία άλλη ανταπόκριση από την Κύπρο, η εφημερίδα *The Observer* (29 Μαρτίου 1987) αναφέρει ότι βάνδαλοι βεβήλωσαν πολλούς τάφους Βρετανών στην κατεχόμενη Κύπρο, μερικοί από τους οποίους ανήκαν σε στρατιώτες που πολέμησαν στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Σύμφωνα με το άρθρο, στο βρετανικό κοιμητήριο της Αμμοχώστου όλοι οι σταυροί έχουν θρυμματιστεί, ενώ στο κοιμητήριο της Κερύνειας οι τάφοι είχαν ανοιχτεί και οι ταφόπετρες είχαν κομματιαστεί.

1. Κοιμητήριο Τρικώμου, επαρχία Αμμοχώστου
2. Κοιμητήριο Γύψου, επαρχία Αμμοχώστου
3. Κοιμητήριο Μαραθόβουνου, επαρχία Αμμοχώστου

Κοιμητήριο Ριζοκαρπάσου

Το κοιμητήριο του Ριζοκαρπάσου βρίσκεται δίπλα την εκκλησία της Παναγίας Ριζοκαρπάσου στην επαρχία Αμμοχώστου. Έχει περιέλθει σε απόλυτη ερείπωση και μοιάζει σχεδόν σαν να έχει βομβαρδιστεί, αν και ακόμη χρησιμοποιείται από τους λίγους ντόπιους Ελληνοκύπριους που παραμένουν εγκλωβισμένοι υπό τουρκική στρατιωτική κατοχή.

Εβραϊκό Κοιμητήριο Margo

Το ιστορικό Εβραϊκό Κοιμητήριο Margo, εθνικό μνημείο του εβραϊκού λαού, νοτιοανατολικά της Λευκωσίας, έχει βεβηλωθεί και καταστραφεί κατά τον ίδιο τρόπο που έχουν βεβηλωθεί και καταστραφεί και τα χριστιανικά κοιμητήρια στην κατεχόμενη από τα τουρκικά στρατεύματα περιοχή.

Στο Εβραϊκό Κοιμητήριο Margo έχουν ταφεί Εβραίοι της διασποράς του 1885 και Εβραίοι πρόσφυγες που έφτασαν στην Κύπρο μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Το κοιμητήριο βρίσκεται σε αυστηρά ελεγχόμενη στρατιωτική περιοχή και φυλάσσεται από οπλισμένο Τούρκο στρατιώτη. Εβραϊκές οργανώσεις και άλλες ομάδες έχουν ζητήσει επίμονα ελεύθερη πρόσβαση στο κοιμητήριο για να πραγματοποιήσουν θρησκευτικές τελετές, αλλά τα αιτήματα αυτά δεν έχουν γίνει αποδεκτά από τη κατοχική δύναμη και το υποτελές καθεστώς της.

Κοιμητήριο Κοντέας

Η πλήρης έλλειψη σεβασμού που επιδεικνύει η τουρκική πλευρά προς τους ελληνορθόδοξους χώρους λατρείας και αναπαύσεως φαίνεται καθαρά στο Κοιμητήριο της Κοντέας στην επαρχία Αμμοχώστου.

Η βεβήλωση του τάφου του μεγάλου Κύπριου ποιητή Τεύκρου Ανθία, ο οποίος είναι θαμμένος στην Κοντέα, αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα. Κάποιοι στίχοι από το γνωστό του ποίημα, «Τα Σφυρίγματα του Αλήτη», ακόμα είναι χαραγμένοι πάνω στη σπασμένη του ταφόπλακα:

Πλάτυνε η σκέψη τη ζωή τόσο πολύ, τόσο πολύ,
πο'κανε ο άνθρωπος τη γη κι όλο το σύμπαν σπίτι.

Χάρτης της Κύπρου με πόλεις και χωριά στα οποία η πολιτιστική κληρονομιά του νησιού έχει υποστεί καταστροφές και βεβηλώσεις από το 1974 ως αποτέλεσμα της Τουρκικής στρατιωτικής εισβολής και κατοχής.

Γ.Τ.Π. 379/2012 - 5.000

ISBN 978-9963-50-162-5

Εκδόθηκε από το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, Κυπριακή Δημοκρατία

www.moi.gov.cy/pio

Εκτύπωση: Theopress Ltd